

gregum, quæ resonat in auribus meis, et armentorum, quam ego audio? Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ovibus et armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo: reliqua vero occidimus [h. demoliti sumus]. Dixit autem Samuel ad Saul: Sine me, et indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere. Et ait Samuel: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Unxitque te Dominus in regem super Israel, et misit te Dominus in viam, et ait: Vade, et interfice [h. demolire] peccatores Amalec, et pugna contra eos usque ad internecionem eorum? Quare ergo non audisti vocem Domini: sed versus ad prædam es, et fecisti malum in oculis Domini? Et ait Saul ad Samuelem: Imo audivi vocem Domini, et ambulavi in via per quam misit me Dominus, et adduxi Agag regem Amalec, et Amalec interfeci. Tulit autem populus de præda oves et boves, primitias eorum quæ cæsa sunt, ut imolaret Domino Deo tuo in Galgalis. T. XXXVII. Et ait Samuel: Nunquid vult Dominus holocausta aut victimas, et non potius ut obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia quam victimæ, et auscultare magis quam offerre adiectionem arietum. Quoniam quasi peccatum hariolandi est, repugnare: quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abiecasti sermonem Domini, abiecit te, ne sis rex. Dixitque Saul ad Samuel: Peccavi, quia prævaricatus sum sermonem Domini, et verba tua, timens populum, et obediens voci eorum. Sed nunc porta, queso, peccatum meum, et revertere mecum, ut adorem Dominum. Et ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini, et projecit te Dominus, ne sis rex super Israel. Et conversus est Samuel ut abiret: ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, quæ et scissa est. Et ait ad eum Samuel: Scidit Dominus regnum Israel a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te. Porro triumphator in [h. non habet in] Israel non parcat [h. Porro triumphator Israel non mentitur], et penititudine non flectetur: neque enim homo est ut agat penitentiam. At ille ait: Pec-

¹ Rectius ad Hebr. textum ילחבת Veronens. ms., et « pugnabis ».

² Cum Vulgatis ms. Veronens., « suo ». Sed « tuo » Hebr. quoque præfert.

³ Hic vero longius ab Hebræo vagatur Veronens. ms. qui legit, « Et secutus est eum Saul ».

⁴ Quod non haberi in Hebraico, « ei », Scholiastes notat, tacet reipsa Veronens. cum ms.

cavi, sed nunc honora me coram senioribus populi mei, et coram Israel, et revertere mecum, ut adorem Dominum Deum tuum. Reversus ergo Samuel secutus est Saulem², et adoravit Saul Dominum. T. XXXVIII. Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatum est ei Agag pinguissimus [Vulg. addunt et tremens]. Et dixit Agag: Sicine separat amara mora? Et ait Samuel: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frustra concidit Samuel Agag coram Domino in Galgalis. Abiit autem Samuel in Ramatha: Saul vero ascendit in domum suam in Gabaath Saul [Vulg. tacet Saul]. Et non vidit Samuel ultra Saul usque in diem mortis suæ: verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum penitebat quod constitisset Saul regem super Israel.

T. XXXIX. Cap. XVI. — Dixitque Dominus ad Samuelem: Usquequo tu luges Saul, cum ego projecerim eum ne regnet super Israel? Imple cornu tuum oleo, et veni, mittam te ad Isai Bethlehemitem: providi enim in filiis ejus tibi regem. Et ait Samuel: Quomodo vadam? Audiet enim Saul, et interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum [h. vitulam] de armento tolles in manu tua, et dices: Ad immolandum Domino veni. Et vocabis Isai ad victimam, et ego ostendam tibi quid facias, et unges quemcumque monstraveri [h. dixer]o] tibi. Fecit ergo Samuel, sicut locutus est ei⁴ [h. non habet] Dominus. Venitque in Bethlehem, et admirati sunt [h. expaverunt] seniores civitatis, occurrentes ei, dixeruntque: Pacificusne ingressus tuus? Et ait: Pacificus, ad immolandum Domino veni: sanctificamini, et venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Isai et filios ejus, et vocavit eos ad sacrificium. T. XL. Cumque ingressi essent, vidit Eliab, et ait: Num coram Domino est christus ejus? Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem stature ejus: quoniam abieci eum, nec juxta intuitum hominis iudico: homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor. Et vocavit Isai Abinadab, et adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus. Adduxit autem Isai Samma [ms. Sum-

ma], de quo ait: Etiam hunc [h. In istum] non elegit Dominus. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele, et ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis. Dixitque Samuel ad Isai: Nunquid jam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, et pascit oves. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, et adhuc eum, nec enim discumbemus [h. circumsedebimus] prius quam ille huc veniat. Misit ergo, et abduxit eum. Erat autem rufus, et pulcher aspectu, decoraque facie, et ait Dominus: Surge, et unge eum, ipse est enim. T. XLI. Tulit igitur Samuel cornu olei, et unxit eum in medio fratrum ejus, et directus est Spiritus Domini in David a die illa et in reliquum¹: surgensque Samuel abiit in Ramatha. T. XLII. Spiritus autem Domini recessit a Saul, et exagitabat eum spiritus nequam a Domino. Dixeruntque servi Saul ad eum: Ecce spiritus Dei malus exagitat te. Jubet dominus noster, et servi tui, qui coram te sunt, quærent [ms. quærunt] hominem scientem psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Dei malus, psallat manu sua, et levius feras. Et ait Saul ad servos suos: Providete mihi aliquem bene psallentem, et adducite eum ad me. Et respondens unus de pueris, ait: Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem, scientem psallere, et fortissimum robore, et virum bellosum, et prudentem in verbis, et virum pulchrum: et Dominus est cum eo. T. XLIII. Misit ergo Saul nuntios ad Isai, dicens: Mitte ad me David filium tuum, qui est in pascuis. Tulitque Isai asinum plenum panibus, et lagenam [h. utrum] vini, et hodum de capris unum, et misit per manum David filii sui Sauli. Et venit David ad Saul, et stetit coram eo, at ille dilexit eum nimis, et factus est ejus armiger. Misitque Saul ad Isai, dicens: Stet David in conspectu meo: invenit enim gratiam in oculis meis. Igitur quandocumque arripiebat spiritus Dei Saul², tollebat David citharam, et percutiebat manu sua, et refocillabatur Saul, et levius habebat. Recedebat enim ab eo spiritus malus.

¹ Vitiosa metathesi scriptum erat antea, « Et in reliquum a die illa. Ms. » Veronens. emendat.

² Vulgati, « quandocumque spiritus Domini malus arripiebat Saul: » longius ab Hebræo textu, qui hic non addit רגמו « malus ».

³ Constantier effert Veronens. ms. « Socchot », proprius Hebr. סכר: que et Symmacho dicitur Σοχχωβ. Paulo quoque post ex eodem ms. « Dominum » cum gemino ms. reposuimus.

T. XLIV. Cap. XVII. — Congregantes autem Philisthim agmina sua in prælium, convenerunt in Soccho³ Judæ, et castrametati sunt inter Soccho et Azeca, in finibus Domini [h. Dammim]. Porro Saul et viri [Vulg. filii] Israel congregati venerunt in vallem Terebiathi, et direxerunt aciem ad pugnandum contra Philisthim. Et Philisthim stabant super montem ex hac parte, et Israel stabat super montem ex altera parte, vallisque erat inter eos. Et egressus est vir spurius de castris Philisthinorum, nomine Goliath, de Geth, altitudinis sex cubitorum et palmo, et castis ærea super caput ejus, et lorica⁴ hamata [h. squamata] induebatur. Porro pondus lorice ejus, quinque millia siclorum æris, et creas areas habebat in cruribus, et clypeus æreus tegebatur humeros ejus. Hastile autem haste ejus, erat quasi licitorum tentenium. Ipsum autem ferrum haste ejus, sexcentos siclos habebat ferri, et armiger ejus anteedebat eum. Stansque clamabat adversum phalangas Israel, et dicebat eis: Quare venistis parati ad prælium? Nunquid non sum ego Philisthæus, et vos servi Saul? Eligite ex vobis virum, et descendat ad singulare certamen. Si quieverit pugnare mecum, et percussit me, erimus vobis servi: si autem pravaluerit, et percussero eum, vos servi eritis, et servietis nobis. Et aiebat Philisthæus: Ergo exprobravi agminibus Israel hodie: Date mihi virum, et ineat mecum singulare certamen. Audiens autem Saul, et omnes viri Israelicæ, sermones Philisthæi hujusmodi, stopebant, et metuebant nimis. David autem erat filius viri Ephrathæi, de quo supra dictum est [h. non habet de quo supra dictum est], de Bethlehem Juda, cui erat nomen Isai, qui habebat octo filios, et erat vir in diebus Saul senex, et grandævus inter viros [h. Et ingrediens inter viros]. Abierunt autem tres filii ejus majores post Saul in prælium, et nomina trium filiorum ejus, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, et secundus Abinadab, tertiusque Samma. David autem erat mi-

⁴ Utraque lectio huic sententiæ convenit: nam milites utebantur et squamatis et hamatis lorice. Hinc apud Virgilium, « nec duplici squama lorica, etc. »; et: « Æneidos, loriceam consertam hamis, etc. » Squamæ autem et hami loricearum, catenule erant ad modum squamarum atque hamarum, in eis compositæ et consertæ. MART.

nimus. T. XLV. Tribus ergo majoribus secutis Saulem, abiit David, et reversus est a Saul, ut pasceret gregem patris sui in Bethleem. Procebat vero Philistheus mane et vespere, et stabat quadraginta diebus. T. XLVI. Dixit autem Isai ad David filium suum: Accipe fratribus tuis ephi [h. Ephra] polentæ, et decem panem istos, et curte in castra ad fratres tuos, et decem formelas casei has deferes [ms. defer] ad tribunum, et fratres tuos visitabis, si recte agant: et cum quibus ordinati sunt, disce. Saul autem [h. Si recte agant, et pignora eorum tolles. Saul autem], et illi, et omnes filii Israel in valle Terebinthi pugnant adversum Philisthim. Surrexit itaque David mane, et commendavit gregem custodi, et onustus abiit, sicut præceperat ei Isai. Et venit ad locum Magala, et ad exercitum, qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine. Direxerat enim aciem Israel, sed et Philisthim ex adverso fuerat preparati. Dereclinans ergo David vasa quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, ecurrit ad locum certaminis, et interrogabat si omnia recte agerentur erga fratres suos. Cumque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens, Goliath nomine Philistheus, de Geth, ex castris [h. ex acie] Philisthinorum: et loquente eo hæc eadem verba, audivit David. Omnes autem Israelite, cum vidissent virum, fugerunt a facie ejus, timentes eum [h. non habet eum] valde. Et dixit unus quispiam de Israel: Num vidistis virum hunc qui ascendit? Ad exprobrandum enim Israeli ascendit. Virum ergo qui perusserit eum, ditabit rex divitiis magnis, et filiam suam dabit ei, et domum patris ejus faciet absque tributo in Israel [h. et domum patris ejus faciet liberam in Israel] T. XLVII. Et ait David ad viros, qui stabant secum, dicens: Quid dabitur viro [h. Quid fiet eum], qui perusserit Philistheum hunc, et tulerit opprobrium de Israel? Quis est enim hic Philistheus incircumcisus, qui exprobravit acies Dei viventis? Referat autem ei populus eundem sermonem, dicens: Hæc dabuntur [h. hæc fiet] viro, qui perusserit eum. Quod cum audisset Eliab, frater ejus major, loquente eo cum aliis, iratus est contra David, et ait: Quare venisti, et quare derecliquisti pauculas oves illas in deserto? Ego novi superbiam tuam, et nequitiam

¹ Obrudunt: Vulgati additamentum hujusmodi: « Nunc vadam, et auferam opprobrium populi: quoniam qui est iste Philistheus incir-

cordis tui, quia ut videres prælium, descendisti. Et dixit David: Quid feci? Nunquid non verbum est? Et declinavit paululum ab eo ad alium, dixitque eumdem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut et prius. Audita sunt autem verba que locutus est David, et annuntiata in conspectu Saul. Ad quem cum fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo: ego [h. non habet ego] servus tuus vadam, et pugnabo adversum Philistheum. Et ait Saul ad David: Non vales resistere Philistheo isti, nec pugnare adversum eum: quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua. Dixitque David ad Saul: Pæsebat servus tuus patris sui gregem, et venebat leo vel ursus, tollebatque arietem de medio gregis: et persequere eos, et percutiebam, eruebamque de ore eorum, et illi consergebant adversum me, et apprehendebam mentum eorum, et suffocabam; interficiebamque eos. Nam et leonem et ursum interfeci ego servus tuus [h. interfecit hic incircumcisus¹, erit igitur et Philistheus hic incircumcisus¹, quasi unus ex eis, qui ausus est maledicere exercitui [h. exprobrare agminibus] Dei viventis. Et ait David: Dominus qui eruit me de manu leonis, et de manu ursi, ipse liberabit me de manu Philisthai hujus. Dixit autem Saul ad David: Vade, et Dominus tecum sit. Et induit Saul David vestimentis suis, et imposuit galeam æream super caput ejus, et vestivit eum lorica. Accinctus ergo David gladio ejus super vestem suam, cepit tentare si armatus posset incedere, non enim habebat consuetudinem. Dixitque David ad Saul: Non possum sic incedere, quia nec usum habeo. Et deposuit ea, et tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus, et elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, et misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum et fundam manu tulit, et processit adversum Philistheum. Ibat autem Philistheus incedens, et appropinquans adversum David, et armiger ejus ante eum. Cumque inspexisset Philistheus, et vidisset David, desepit eum. Erat enim adolescens, rufus, et pulcher aspectu. Et dixit Philistheus ad David: Nunquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo [h. cum baculis]? Et maledixit Philistheus David in diis suis: dixitque ad David: Veni ad me, et dabo carnes

cumcisus? quo nedum Hæbreus, sed et LXX ipsi carent. Mox Veronensis. ms. « exercitum pro « exercitui », æque bene.

que volatilibus cœli et bestiis terræ [h. agril]. Dixit autem David ad Philistheum: Tu venis ad me cum gladio, et hasta, et clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti. Hodie dabit [h. tradet] te Dominus in manu mea, et percuciam te, et auferam caput tuum a te, et dabo cadavera castrorum Philisthim hodie volatilibus cœli et bestiis terræ, ut sciat omnis terra quia est Deus in Israel. Et noverit universa ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus: ipsus est enim bellum, et tradet vos in manus nostras. Cum ergo surrexisset Philistheus, et veniret, et appropinquaret contra David, festinavit David, et cucurrit [Al. currit] ad pugnam ex adverso Philisthei. Et misit manum suam in peram: tulitque unum lapidem, et funda jecit et [Vulg. add. circumdicens] percussit Philistheum in fronte, et infixus est lapis in fronte ejus, et cecidit in faciem suam in [ms. et Vulg. super] terram. Prævaluitque David adversus Philistheum in funda et in lapide: percussimusque Philistheum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu David, ecurrit, et stetit super Philistheum, et tulit gladium ejus, et eduxit eum de vagina sua, et interfecit eum, præciditque caput ejus. Videntes autem Philisthim, quod mortuus esset fortissimus [h. polens] eorum, fugerunt. Et consurgentes viri Israel et Juda vociferati sunt, et persecuti sunt Philistheos usque dum venirent in vallem, et usque ad portas Accaron, cecideruntque vulnerati de Philisthim in via Sarim usque ad Geth et usque Accaron. Et revertentes filii Israel postquam persecuti fuerant Philistheos, invaserunt castra eorum. Assumens autem David caput Philisthai, attulit illud in Jerusalem: arma vero ejus posuit in tabernaculo suo. Eo autem tempore, quo viderat Saul David egredientem contra Philisthem, ait ad Abner principem militiæ: De qua stirpe descendit hic [h. Cum autem videret Saul David egredientem contra Philistheum, ait ad Abner principem militiæ: cuius est hic] adolescens, Abner? Dixitque Abner: Vivit anima tua, rex, si novi. Et ait rex: Interroga

tu, cuius filius sit iste puer [h. adolescens]. Cumque regressus esset David, percussio Philistheo, tulit eum Abner, et introduxit eum coram Saul, caput Philisthei habentem in manu. Et ait ad eum Saul: De que progenie es [h. Cuius filius tu], o adolescens? Dixitque David: Filius servi tui Isai Bethleemite ego sum [h. non habet].

T. XLVIII. Cap. XVIII. — Et factum est cum complexset loqui ad Saul, anima Jonathan conligata est [Vulg. conglutinata] anima David et dilexit eum Jonathan quasi animam suam. Tulitque eum Saul in die illa, et non concessit ei ut reverteretur in domum patris sui. T. XLIX. Inierunt autem Jonathan et David fœdus: diligebat enim eum quasi animam suam. Nam expoliavit se Jonathan tunica qua erat vestitus, et dedit eam David, et reliqua vestimenta sua, usque ad gladium et arcum suum, et usque ad balteum. Egrediebatur quoque David ad omnia quecumque misisset eum Saul, et [h. non habet] prudenter se agebat: positique eum Saul super viros belli, et acceptus erat in oculis universi populi, maximeque in conspectu famulorum Saul [h. universi populi, et in oculis servorum Saul]. Porro cum reverteretur, percussio Philistheo David, egressa sunt mulieres de universis urbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympanis leetitiae, et in sistris. Et prænebant mulieres ludentes atque dicentes: Percussit Saul mille, et David decem millia. T. L. Iratus est autem Saul nimis, et displicuit in oculis ejus iste sermo: dixitque: Dederunt David decem millia, et mihi dederunt mille? Quid ei superest, nisi solum regnum? Non rectis ergo oculis Saul aspicebat David a die illa, et deinceps. Post diem autem alteram, invasit spiritus Dei malum Saul, et prophetabat in medio domus [h. timido] domus] sue: David autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies. Tenebatque Saul lanceam, et misit eam, putans quod confingere posset David cum pariete, et declinavit David a facie ejus secundo. Et timuit Saul David, eo quod esset Dominus cum eo, et a se recessisset. Amovit ergo

¹ Veronensis. ms., « Exprobrasti hodie, et dabis, etc. », cum Vulgatis et Græco. Paulo autem post rectius ad Hæbraum, « cadaver » legit minor numero.

² Hinc suppetunt reliquæ alterius codicis Veronensis membranæ aliquot antiquissimæ, et majusculis, ut vocat, litteris exarata, quæ ad vice-

simum secundum usque caput hujusce libri, versionem continent Hieronymianam. Nos illas perquam diligenter contulimus, earumque infra testimonia hoc nomine membranarum capitularium utemur. Hic interim vocem « iste » prætermittunt que tamen in Hæbreo est.

eum Saul a se, et fecit eum tribunum super mille viros [h. non habet viros], et egrediebatur et ingrediebatur in conspectu populi. In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, et Dominus erat cum eo. Vidit itaque Saul quod prudens esset nimis, et cepit cavere eum [h. et timuit eum]. Omnis autem Israel et Juda diligebat David: ipse enim egrediebatur et ingrediebatur ante eos. T. LI. Dixit autem Saul ad David: Ecce filia mea major Merob¹ [h. Merab], ipsam dabo tibi uxorem: tantummodo esto vir [h. esto mihi] fortis, et praeliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens: Non sit manus mea in eum, sed sit super illum manus Philistinorum. Ait autem David ad Saul: Quis ego sum, aut qua est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut fiat gener regis? T. LII. Factum est autem tempus, cum deberet dari Merob [h. Merab] filia Saul David, data est Adrieli Molathite uxor. Dilexit autem Michol [h. Michal] filia Saul altera [h. non habet altera] David. Et nuntiatum est Saul, et placuit ei. Dixitque Saul²: Dabo eam illi, ut fiat ei in scandalum, et sit super eam manus Philistinorum. Dixitque Saul ad David: In duabus rebus gener meus eris hodie. Et mandavit Saul servis suis: Loquimini ad David clam me, dicens: Ecce places regi, et omnes servi ejus diligunt te. Nunc ergo esto gener regis. Et locuti sunt servi Saul in auribus David « omnia » [h. non habet] verba haec. Et ait David: Num parum vobis videtur, generum esse regis? Ego autem sum vir pauper et tenuis. Et renuntiaverunt servi Saul, dicens: Hujusmodi verba locutus est David. Dixit autem Saul: Sic loquimini ad David: Non habet necesse rex sponsalia, nisi tantum centum praepudia Philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porro Saul cogitabat tradere David in manus [ms. in manibus] Philistinorum. Cumque renuntiassent servi ejus David ver-

ba, quae dixerat Saul³, placuit sermo in oculis David, ut fieret gener regis. Et post dies paucos surgens David [h. Et non erant dies paucos. Surgens autem David], abiit cum viris, qui sub eo⁴ erant. Et percussis Philistinim ducentis viris, et annumeravit ea reatulis ut esset gener ejus. T. LIII. Dedit itaque Saul ei Michol [h. Michal] filiam suam uxorem. Et vidit Saul, et intellexit quia Dominus esset [ms. est] cum David. Michol autem filia Saul diligebat eum. Et Saul magis cepit timere David: factusque est Saul inimicus David cunctis diebus. Et egressi⁵ sunt principes Philistinorum: a principio autem egressionis eorum, prudentius se gerebat David, quam omnes servi Saul, et celebre factum est nomen ejus nimis.

T. LIV. Cap. XIX. — Locutus est autem Saul ad Jonathan filium suum, et ad omnes servos suos, ut occiderent David. Porro Jonathan filius Saul diligebat David valde. Et indicavit Jonathan David, dicens: Querit Saul pater meus occidere te: quapropter observa te, quomodo mane, et manebis clam, et absconderis. Ego autem egrediens stabo juxta patrem meum, in agro ubicunque fuerit [h. in agro ubi tu fueris], et ego loquar de te⁶ ad patrem meum, et quodcumque videro, nuntiabo tibi. Locutus est ergo Jonathan de David bona ad Saul patrem suum dixitque ad eum⁷: Ne peccet rex in servum suum David, quia non peccavit tibi, et opera ejus bona sunt tibi valde. Et posuit animam suam in manu sua, et percussit Philistheum, et fecit Dominus salutem magnam universo Israeli: vidisti, et latatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absque [ms. extra] culpa [h. interficiens David *insonlem*]? Quod cum audisset Saul, placatus voce Jonathan, juravit: Vivit Dominus, quia non occidetur. Vocavit itaque Jonathan David, et indicavit ei omnia verba haec, et

introduxit Jonathan David ad Saul, et fuit ante eum, sicut fuerat heri et nudius tertius. T. LV. Motum est autem rursus bellum, et egressus David, pugnavit adversus Philistinim; percussitque eos plaga magna¹, et fugerunt a facie ejus. Et factus est spiritus Domini malus in Saul. Sedebat autem in domo sua, et tenebat lanceam: porro David psallebat in manu sua. Nisusque est Saul confingere lancea David in pariete, et declinavit David a facie Saul: lancea autem casso vulnere perlata est in parietem, et David fugit, et salvatus est nocte illa. T. LVI. Misit ergo Saul satellites suos in domum David, ut custodirent eum, et interficeretur mane. Quod cum annuntiasset David Michol uxor sua, dicens: Nisi salvaveris te nocte hac, cras morieris, deposuit eum per fenestram. Porro ille abiit et aufugit, atque salvatus est. Tulit autem Michol statuam, et posuit eam super lectum, et pellem pilosam [h. non habet pilosam] caprarum posuit ad caput ejus, et operuit eam vestimentis². Misit autem Saul apparatus, qui raperent David, et responsum est quod agrotaret. Rursumque misit Saul nuntios, ut videret David, dicens: Afferte eum ad me in lecto, ut occidatur. Cumque venissent nuntii, inventum est simulacrum super lectum, et pellis caprarum ad caput ejus. Dixitque Saul ad Michol: Quare sic illuisti mihi, et dimisisti inimicum meum, ut fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse locutus est mihi: Dimitte [h. mitte], alioquin interficiam te. David autem fugiens, salvatus est, et venit ad Samuel in Ramatha, et nuntiavit ei omnia, quae fecerat sibi Saul: et abierunt ipse et Samuel, et morati sunt in Najoth [ms. Nachjoth]. Nuntiatum est autem Saul a dicentibus: Ecce David in Najoth in Rama. T. LVII. Misit ergo Saul lictores [h. missos hic et supra habet], ut raperent David; qui cum vidissent cuneum pro-

phetarum vaticinantium, et Samuel stantem super eos, factus est super nuntios³ Saul spiritus Dei, et prophetae ceperunt etiam ipsi. Quod cum nuntiatum esset Saul, misit et alios nuntios: prophetaverunt autem et illi. Et rursus Saul misit tertios nuntios, qui et ipsi prophetaverunt. Abiit autem etiam ipse in Ramatha, et venit usque ad cisternam magnam quae est in Soccho, et interrogavit, dicens: In quo loco sunt Samuel et David? Dictumque est ei: Ecce in Najoth sunt in Rama. Et abiit in Najoth in Rama, et factus est etiam super eum Spiritus Dei, et ambulabat ingrediens, et prophetabat usque dum veniret in Najoth in Rama. Et exspoliavit se etiam ipse vestimentis suis, et prophetauit cum caeteris [h. non habet cum caeteris] coram Samuele, et cecidit⁴ nudus tota die illa et nocte. Unde et existit proverbium: Num et Saul inter prophetas?

Cap. XX. — Fugit autem David de Najoth, quae erat in Rama, veniensque locutus est coram Jonathan: Quid feci? Quae est iniquitas mea, et quod peccatum meum in patrem tuum, quia quaerit animam meam? Qui dixit ei: Absit, non morieris: neque enim faciet pater meus quidquam grande vel parvum, nisi prius indicaverit mihi [h. nisi revelaverit aures meam]: hunc ergo celavit me⁵ pater meus sermonem tantummodo? Nequamquam erit istud. Et juravit rursus David. Et ille [h. non habet ille] ait: Scit profecto pater tuus quia inveni gratiam in conspectu tuo [h. in oculis tuis], et dicit: Nesciat hoc Jonathan, ne forte tristetur. Quinimo vivit Dominus, et vivit anima tua, quia uno tantum (ut ita dicam) gradu, ego morsque dividimur. Et ait Jonathan ad David: Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciam tibi. Dixit autem David ad Jonathan: Ecce kalende sunt crastino, et ego ex more sedere soleo juxta regem ad vesendum: dimitte ergo me, ut abscondar in agro usque ad vespe-

¹ Codex Corb. num. 4 habet hic et supra cap. 14 « Merab », quod fluxit, ut videt, e Canonis Hebraicae veritatis scholio marginali. MARR.

— Membranae capitulares, « Filiam meam majorem »: tum in uno Corbeiensi ms. reperit Marthian. « Merab », quod scholastica placet.

² Ms. Veronens., « Dixit ergo Saul »: alia Membranae: « Dixit autem, etc. »

³ Idem Veron. ms., avulsaque aliae membranae, « Verba quae diximus », non addito « Saul », nomine: omnino rectius ad Hebraeum exemplar, quod et retinet nomen illud, et duntaxat אלהויהוה, « verba haec », praefert.

⁴ Membranae capitulares, « cum eo », Hebr. uno verbo habet אשתי, « et viri ejus ».

⁵ Fortasse verius membranae capitulares, « regressi ».

⁶ Eadem membranae, « loquar pro te, etc. », rectius: et mox « indicabo » pro « nuntiabo ».

⁷ Editi legunt in secunda persona: « Ne pecces, rex, in servum tuum ». Ita quoque legitur in omnibus ms., uno excepto Canonis Hebr. veteri, quem seculi sumus, eo quod nullum sit discrimen vel damnium in sensibus. MARR.

— Veronens. ms. cum Vulgatis, « Ne pecces, rex, in servum tuum. »

¹ Capitulares membranae, « Plaga magna nimis, etc. »

² In eisdem membranis, « Et interficerent eum manus, etc. »

³ Addunt eandem membranae « suis ».

⁴ Pro verbis « Super nuntios Saul », ms. Veron. cum Vulgatis habet « Etiam in illis », Hebraeo tamen textu dissentiente.

⁵ Pro « cecidit » undecim mss. nostri scribunt, « cecinit ». Quod vitium irrepsit etiam in Canonem Hebraicum veritatis, ac emendatoris, ut et scholasticis diligentiam effugit. Persuasum forte habebant illi scriptores, Saulis prophetiam in ca-

nendis Dei laudibus fuisse positam: unde error inolevit ut scriberent « Cecinit nudus », etc. MARR.

⁶ Veronens., ms. « Celavit a me », contentiosus fortasse nimis ab Hebr. בלתי.

⁷ Occurrunt passim hujusmodi minutiae in scholiis marginalibus Canonis nostri; sed mos iste invaluit apud criticos, qui verborum sunt tenacissimi, ut Latini uterentur verbis, quam proprius accedunt ad phrasim Hebraicam. MARR.

— Cum scholiasta ad litteram Veronens. ms. « In oculis tuis ».

ram diei tertiæ. Si requisierit (*Vulg. addunt respiciens*) me pater tuus, respondebis ei: Rogavit me David, ut iret celeriter in Beth-Leem civitatem suam, quia victimæ solemnes ibi sunt universis contribulibus ejus. Si dixerit: Bene, pax erit servo tuo. Si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia ejus. Fac ergo misericordiam in servum tuum, quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. Si autem est in me aliqua [h. non habet aliqua] iniquitas, tu me interfice, et ad patrem tuum ne introduces me. Et ait Jonathan: Absit hoc a te: neque enim fieri potest ut, si certe cognovero completam patris mei esse malitiam contra te, non annuntiem tibi. Responditque David ad Jonathan: Quis nuntiabit mihi, si quid forte responderit tibi pater tuus dure (*Vulg. addunt de me*)? Et ait Jonathan ad David: Veni, egrediamur in agrum (*Vulg. addunt foras*). Cumque exissent ambo in agrum, ait Jonathan ad David: Domine Deus Israel, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perindie, et aliquid boni fuerit super David, et non statim misero ad te, et notum tibi fecero, hæc faciet Dominus in Jonathan, et hæc addat. Si autem perseveraverit patris mei malitia¹ adversum te, revelabo aurem tuam, et dimittam te, ut vadas in paco, et sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo. Et si vixeris, facies mihi misericordiam Domini: si vero mortuus fuero, non auferes misericordiam tuam a domo mea usque in sempiternum, quando eradicaaverit Dominus inimicos David, unumquemque de terra. Pepigit ergo fœdus Jonathan cum domo David²: et requisivit Dominus de manu inimicorum David. Et addidit Jonathan dejerare David, eo quod diligere illum: sicut animam enim suam, ita diligebat eum. Dixitque ad eum Jonathan: Cras kalendæ sunt, et requireris: requiretur enim sessio tua usque perindie. Descendes ergo festinus, et venies in locum ubi celandus es in die, quia operari licet, et sedebis juxta lapidem cui est nomen [h. non habet, cui est nomen] Ezel. Et ego tres sagittas mittam juxta eum, et faciam quasi exercens me ad signum. Mittam quoque et puerum, dicens ei: Vade, et affer mihi sagittas. Si dixerit puer: Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, et nihil est mali,

¹ Cum Veronensi ms. membranæ capitulares, « augeat »: paulo quoque post, « Facias mecum misericordiam », pro « mihi ».

² Addunt Vulgati, « Auferat Jonathan de domo

vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero: Ecce sagittæ ultra te sunt: vade (*Vulg. addunt in pace*), quia dimisit [h. misit] te Dominus. De verbo autem quod locuti sumus ego et tu, sit Dominus inter me et te usque in sempiternum. Absconditus est ergo David in agro, et venerunt kalendæ, et sedit rex ad comedendum panem. Cumque sedit rex super cathedram suam (secundum consuetudinem) quæ erat juxta parietem, surrexit Jonathan, et sedit Abner ex latere Saul, vacuusque apparuit locus David. Et non est locutus quidquam Saul in die illa: cogitabat enim quod forte evenisset ei, ut non esset mundus, nec purificatus. Cumque illuxisset dies secunda post kalendas [h. diem kalendarum], rursus vacuus apparuit locus David. Dixitque Saul ad Jonathan filium suum: Cur non venit filius Isai, nec heri, nec hodie, ad vesendum? Et respondit Jonathan Sauli: Rogavit me obnixæ, ut iret in Beth-Leem, et ait: Dimittite me, quoniam sacrificium solemne est in civitate [h. familia est in civitate], unus de fratribus meis accersivit me nunc: ergo, si inveni gratiam in oculis tuis, vadam cito, et videbo fratres meos. Ob hæc causam non venit ad mensam regis. T. LVIII. Iratus autem Saul adversus Jonathan, dixit ei: Fili [ms. filius] mulieris virum sapientis ultro, nunquid ignoro quia diligis filium Isai, in confusionem tuam, et in confusionem ignominiosæ matris tuæ? Omnibus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnum tuum. Itaque jam nunc mitte, et adhuc [h. cape] eum ad me: quia filius mortis est. Respondens autem Jonathan Sauli patri suo, ait: Quare morietur? Quid fecit? Et arripuit Saul lanceam, ut percuteret eum. Et intellexit Jonathan quod definitum esset patri suo, et interficeret David. Surrexit ergo Jonathan a mensa in ira furoris, et non comedit in die kalendarum secunda panem. Contristatus est enim super David, eo quod confudisset eum pater suus. T. LIX. Cumque illuxisset mane, venit Jonathan in agrum juxta placitum David, et puer parvulus cum eo, et ait ad puerum suum: Vade, et affer mihi sagittas, quas ego jacio. Cumque puer currisset, jecit aliam sagittam trans puerum. Venit itaque puer ad locum jaeuli, quod miserat

sua, et requirit Dominus de manu inimicorum David³; quæ tum Hebræus textus ignorat, cum Hieronymianæ versionis plerique omnes mss., denique et nonnullæ Græcæ editiones.

Jonathan: et clamavit Jonathan post tergum pueri, et ait: Ecce ibi est sagitta porro ultra te. Clamavitque (*Vulg. add. iterum*) Jonathan post tergum pueri, dicens⁴: Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Jonathæ sagittas, et attulit ad dominum suum, et quid ageretur, penitus ignorabat: tantummodo enim Jonathan et David rem norant. Dedit igitur Jonathan arma sua puero, et dixit ei: Vade, defer in civitatem. Cum abisset puer, surrexit David de loco, qui vergebat ad austrum, et cadens pronus in terram, adoravit tertio: et osculantes se [ms. tacet se] alterutrum, fleverunt pariter, David autem amplius. Dixit autem Jonathan ad David: Vade in pace: quæcumque juravimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus sit inter me et te, et inter semen meum et semen tuum usque in sempiternum. Et surrexit, et abiit: sed et Jonathan ingressus est civitatem.

T. LX. Cap. XXI.— Venit autem David in Nobæ ad Achimelech sacerdotem, et obstupuit Achimelech, eo quod venisset, et surrexit obviam David⁵, et dixit ei: Quare tu solus, et nullus est tecum? Et ait David ad Achimelech sacerdotem: Rex præcepit mihi sermonem, et dixit: Nemo sciat rem, propter quam a me missus es (*Vulg. missus es a me*), cujusmodi præcepta tibi [in. tacet tibi] dederim: nam et pueris condixi in ilium et illum locum. Nunc igitur si quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inveneris. Et respondens sacerdos David, ait: Non habeo panes laicos ad manum, sed tantum panem sanctum: si mundi sunt pueri, maxime a mulieribus [ms. muliere]? Et respondit David sacerdoti, et dixit ei: Equidem si de mulieribus agitur, continuis nos ab heri et nudius tertius, quando egrediebamur, et fuerunt va-

sa puerorum sancta. Porro via hæc polluta est [h. via laica est], sed et ipsa hodie sanctificabitur in vasis. Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. Neque enim [h. Dedit ergo ei sacerdos sanctitatem. Neque enim] erat ibi panis, nisi tantum panes propositionis, qui sublati fuerant a facie Domini, ut ponerentur panes calidi. Erat autem ibi quidam [ms. tacet quidam] vir de servis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini obligatus in conspectu Domini: et nomen ejus Doeg Idumeus, potentissimus pastorem Saul. Dixit autem David ad Achimelech: Si habes hinc ad manum hastam, aut gladium? Quia gladium meum et arma mea non tuli mecum, sermo enim regis urgebat. Et dixit sacerdos: Ecce⁶ gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in valle Tobethin, est involutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle. Neque enim est hic alius absque eo. Et ait David: Non est huic alter similis, da mihi eum. Surrexit itaque David, et fugit in die illa a facie Saul, et venit ad Achis regem Geth: dixeruntque ei⁷ servi Achis: Nunquid non iste est David rex terræ? Nonne huic cantabant per choros, dicentes: Percussit Saul mille, et David decem milia? T. LXI. Posuit autem David sermones istos in corde suo, et extimuit valde a facie Achis regis Geth. Et immutavit os suum coram eis, et collabebatur inter manus eorum, et impingebat in ostia portæ, defluebantque salivæ ejus in barbam. Et ait Achis ad servos suos: Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me? An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istum, ut fueret, me præsentem? Hinc ingreditur domum meam?

T. LXII. Cap. XXII.— Abiit ergo inde David, et fugit [h. evasit] in speluncam Odollam [h. Adullam]. Quod cum audissent fratres ejus, et omnis

¹ Vacat in Veronensi ms. Hebræoque ipso exemplari verbum, « dicens ».

² Ita Canon Hebræicus veritatis cum aliquot mss. codicibus optima nota, Regius, Corbiensis unus, et alii tres recentiores S. Germani a Pratis, eadem quoque retinent verba, licet mutato paulisper ordine. Legunt igitur hoc modo: « Et obstupuit Achimelech, eo quod venisset David, et surrexit obviam, et dixit ei, etc. » MART.

— Habet hæc modo Hebr. textus, וַיִּרְדּוּ אַחִימֶלֶךְ לִקְרֹאת דָּוִד « et contremuit Achimelech in occursum David », cui concinit et Græcus: demum ipsa Vulgata lectio verba, « et surrexit obviam », non habet. Quæ cum neque in vetustissimo Veronensi ms. sint, malim æstimare, ea e quibus

Martianæ illa verba excludit, interpolata exemplaria, quæ scholion marginale in textum receperint. Per quippe est opinari, cum Latina verba, « eo quod venisset », non viderentur Hebræo לִקְרֹאת respondere, studiosum aliquem rescripsisse ad libri oram, « et surrexit obviam », quæ postmodum a librariis fuerint in textum impoluta.

³ Ms. Veronens. non habet « Ecce », quod neque in Hebræo est. Vulgati plus habent, « Ecce hic ».

⁴ Addunt Vulgati libri verba, « ad eum, cum vidisset David », quæ neque Hebr. textus, nec Hieronymianæ versionis mss. agnoscunt.

domus patris ejus, descenderunt ad eum illuc. Et convenerunt ad eum omnes qui erant in angustia constituti, et oppressi aere alieno, et amaro animo, et factus est eorum princeps, fueruntque cum eo quasi quadringenti viri. Et profectus est David inde in Maspha, « quæ est » [h. non habet] Moab, et dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus et mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus. Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in presidio. Dixitque Gad propheta ad David: Noli manere in presidio, proficiscere, et vade in terram Juda. Et profectus David venit in saltum Hareth. Et audivit Saul quod apparuisset David, et viri qui erant cum eo. Saul autem cum maneret in Gaba, et esset in nemore quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctique servi ¹ ejus circumstantent eum, ait ad servos suos, qui assistebant ei: Audite (*Vulg. add. nunc*), filii Jemini: nunquid omnibus vobis dabit filius Isai agros et vineas, et universos vos faciet tribunos et centuriones, quoniam conjurastis omnes adversum me, et non est qui mihi renuntiet, maxime cum et filius meus fœdus inierit ² cum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi: eo quod suscitaverit filius meus servum meum adversum me, insidiantem mihi usque hodie [h. sicut hodie]. Respondens autem Doeg Idumæus, qui assistebat, et erat primus inter servos Saul [h. qui assistebat cum servis Saul]: Vidi, inquit, filium Isai in Nohe, apud Achimelech filium Ahitob (*Vulg. add. sacerdotem*). Qui consulit pro eo Dominum, et cibaria dedit ei: sed et gladium Goliath Philisthæi dedit illi. Misit ergo rex ad accersendum Achimelech filium Ahitob sacerdotem, et omnem domum patris ejus, sacerdotum, qui erant in Nohe, qui venerunt universi ad regem. Et ait Saul (*Vulg. add. ad Achimelech*): Audi, fili Ahitob. Qui respondit: Presto sum, domine. Dixitque ad eum Saul: Quare conjurastis [h. rebellastis] ad-

¹ Veronens. cod. ipsæque Capitulares membranae, « socii » legunt pro « servi ». Hebræo tamen textu לַבָּיִת non assentiente.

² Idem mss., « fœdus junxerit, etc. »

³ In ms. Veronensi, « Doeg », quod Græci præferunt, ex hisque veteres Latini, quin et ipse Hieronymus, epist. « ad Marcellam » 29, de ephod et teraphim.

⁴ In epistola Hieronymi nunc 130, quæ in nova editione non 130, sed 8, ponitur, eandem habes

versum me, tu et filius Isai, et dedisti ei panes et gladium, et consulisti pro eo Deum, ut consurgoret adversum me, insidiator usque hodie [h. insidiator sicut hodie] permanens? Respondensque Achimelech regi, ait: Et qui in omnibus servis tuis, sicut David fidelis, et gener regis, et pergens ad imperium tuum, et gloriosus in domo tua? Num hodie cepi consulere pro eo Deum? Absit hoc a me, ne suspicetur rex adversum servum suum rem hujuscemodi, in universa domo patris mei; non enim scivit servus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum vel grande. Dixitque rex: Morts morieris, Achimelech, tu, et omnis domus patris tui. Et ait rex emissariis, qui circumstantabunt eum: Convertimini, et interficite sacerdotes Domini; nam manus eorum cum David est; scientes quod fugisset, non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manum suam in sacerdotes Domini. Et ait rex Doeg: Convertere tu, et irruis in sacerdotes. T. LXIII. Conversusque Doeg Idumæus ³, irruit in sacerdotes, et trucidavit in die illa octoginta quinque viros vestitos ephod lineo ⁴ [h. portantes ephod lineum]. Nobis autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros et mulieres, parvulos et lactentes, bovem et asinum, et ovem in ore gladii. Evadens autem unus filius Achimelech, filii Ahitob, cujus nomen erat Abiathar, fugit ad David, et annuntiavit ei quod occidisset Saul sacerdotes Domini. Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa, cum ibi esset Doeg Idumæus, quod procul dubio annuntiasset Sauli: ego sum reus omnium animarum domus patris tui ⁵. Mane mecum, ne timeas; si quis quaesierit animam meam, quaeret et animam tuam, mecumque servaberis.

T. LXIV. Cap. XXIII.— Et nuntiaverunt David, dicentes: Ecce Philisthim oppugnant Ceila, et diripiunt areas. Consulit igitur David Dominum, dicens: Num vadam, et percuciam Philisthæos istos? Et ait Dominus ad David: Vade, et percucies Philisthæos, et solvabis Ceila. Et dixerunt

adnotationem quam hic exhibet Scholastes Canonis: « Ubi nunc legimus », hinc S. Doctor ad Marcellam, et omnes portantes ephod, in Hebræo habet, portantes ephod bad ». Vide plura de « ephod bad », sive « lineo », epist. jam laudata, et ad Fabiolam, de veste sacerdotali, epist. 428. MART.

⁵ Vocem « domus » cum Vulgat. Veronens. ms. tacet.

virii, qui erant cum David, ad eum: Ecce nos hic in Judæa consistentes timeamus; quanto magis si ierimus in Ceila adversum agmina Philisthinorum! Rursus ergo David consulit Dominum. Qui respondens, ait ei: Surge, et vade [h. descende] in Ceila: ego enim tradam Philisthæos in manu tua. Et abiit David, et viri ejus, in Ceila, et pugnavit adversum Philisthæos, et abegit iumenta eorum, et percussit eos plaga magna: et salvavit David habitatores Ceila. Porro eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceila, ephod secum habens descenderat. Nuntiatum est autem Sauli, quod venisset David in Ceila: et ait Saul: Tradidit eum Deus in manus meas; conclususque est introgressus urbem, in qua portæ et sera. Et præcepit Saul omni populo, ut ad pugnam descenderent in Ceila, et obsiderent David, et viros ejus. T. LXV. Quod cum rescisset David, quia prepararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod. Et ait David: Domine Deus Israel, audivit famam servus tuus, quod disponat eum, et nuntiatum est David, statimque descendit ad petram, et versabatur in deserto Maon. Quod cum audisset Saul, percussit eum David in deserto Maon, et ibat Saul ad latus montis ex parte una: David autem et viri ejus erant in latere montis ex parte altera; porro David desperabat se posse evadere a facie Saul: itaque Saul et viri ejus, in modum coronæ cingebant David et viros ejus, ut caperent eos. Et nuntius venit ad Saul, dicens: Festina, et veni, quoniam infuderunt se Philisthim super terram. Reversus est ergo Saul desistens persequi David, et perrexit in occursum Philisthinorum. Propter hoc vocaverunt locum illum, Petram dividentem.

Cap. XXIV.— Ascendit autem David inde, et habitavit in locis tutissimis En-Gaddi. Cumque reversus esset Saul, postquam persecutus est Philisthæos, nuntiatum est ei, dicentes: Ecce David in deserto est En-Gaddi. Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad investigandum David et viros ejus, etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus pervia sunt. Et venit ad caulas [Ms. add. quoque] ovium, quæ se offerebant viantri. T. LXVII. Eratque ibi spelunca quam ingressus est

autem reversus est in domum ¹ [h. viam] suam. Ascendit autem Ziphæi ad Saul in Gaba, dicentes: T. LXVI. Nonne ecce David latitat apud nos in locis tutissimis silvæ, in colle Achile, quæ est ad dexteram deserti? Nunc ergo, sicut desideravit anima tua [h. anima tua, o rex] ut descenderes, descende: nostrum autem erit, ut tradamus in manus [ms. manu] regis. Dixitque Saul: Benedicti vos a Domino, quia doluistis vicem meam [h. pepercistis super me]. Abite, et oro [ms. ergo], et diligentius preparate, et curiosius agite, et considerate locum ubi sit pes ejus, vel quis viderit eum ibi: recogitat enim de me, quod callide insidiet ei. Considerate, et videte omnia latibula ejus, in quibus absconditur, et revertimini ad me, ad rem certam, ut vadam vobiscum. Quod si etiam in terram se abstruserit, perscrutabor eum in cunctis millibus Juda. At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul: David autem et viri ejus erant in deserto Maon, in campestribus, ad dexteram Jesimuth [Al. Jesimon]. Ivit ergo Saul et socii ejus ad querendum eum, et nuntiatum est David, statimque descendit ad petram, et versabatur in deserto Maon. Quod cum audisset Saul, percussit eum David in deserto Maon, et ibat Saul ad latus montis ex parte una: David autem et viri ejus erant in latere montis ex parte altera; porro David desperabat se posse evadere a facie Saul: itaque Saul et viri ejus, in modum coronæ cingebant David et viros ejus, ut caperent eos. Et nuntius venit ad Saul, dicens: Festina, et veni, quoniam infuderunt se Philisthim super terram. Reversus est ergo Saul desistens persequi David, et perrexit in occursum Philisthinorum. Propter hoc vocaverunt locum illum, Petram dividentem.

Cap. XXIV.— Ascendit autem David inde, et habitavit in locis tutissimis En-Gaddi. Cumque reversus esset Saul, postquam persecutus est Philisthæos, nuntiatum est ei, dicentes: Ecce David in deserto est En-Gaddi. Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad investigandum David et viros ejus, etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus pervia sunt. Et venit ad caulas [Ms. add. quoque] ovium, quæ se offerebant viantri. T. LXVII. Eratque ibi spelunca quam ingressus est

¹ Falsum est apud Hebræos legi, « reversus est in viam suam »: nam in fonte Hebræico scriptum est לַבָּיִת לְדָוִד « halach lebetho », id est, « ivit in domum suam ». Forte ad sensum unum

non ad verba, quæ diversa sunt, attendebat scholastes noster. Quidquid vit, fides hujus adnotationis penes illum erit. MART.

Seel, ut purgaret ventrem [h. ad legendum pedes suos]: porro David et viri ejus in interiori parte spelunca latebant. Et dixerunt servi David ad eum: Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum [h. inimicum tuum in manu tua], ut facias ei sicut plauerit in oculis tuis. Surrexit ergo David, et præcidit oram chlamydis Saul silenter. Post hæc perensit cor suum David, eo quod abidisset oram chlamydis Saul. Dixitque ad viros suos: Propitius mihi sit Dominus [h. Absit a me a Domino], ne faciam hanc rem domino meo, christo Domini, ut mittam manum in eum, quoniam christus Domini est. T. LXVIII. Et confregit David viros suos sermonibus, et non permisit eos, ut consurgerent in Saul. Porro Saul exurgens de spelunca, pergebat cæpto itinere. Surrexit autem et David post eum, et egressus de spelunca, clamavit post tergum Saul, dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post se, et inclinans se David pronus in terram, adoravit, dixitque ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium: David querit malum adversum te? Eo hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca, et cogitavi ut occiderem te, sed peperit tibi « oculus meus » [h. non habet]; dixi enim: Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus Domini est. Quin potius, pater mi, vide et cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea, quoniam cum præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te [h. nolui interficere te]: animadvertite et vide quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te: tu autem insidiaris animæ meæ, ut auferas eam. Judicet Dominus inter me et te, et ulciscatur me Dominus ex te: manus autem me non sit in te. Sicut et in proverbio antiquo dicitur: Ab impiis egredietur impietas; manus ergo mea non sit in te. Quem sequeris [Vulg. persequeris], rex Israel? Quem persequeris? Canem mortuum sequeris, et pulcem unum. Sit Dominus iudex, et judicet inter me et te: et videat, et judicet causam meam, et eruat me de manu tua. Cum autem complisset David loquens sermones hujuscemodi ad Saul, dixit Saul: Nunquid hæc vox tua est, fili mi David? Et levavit Saul vocem suam, et flevit; dixitque ad David: T. LXIX.

* Ms. Veronens. cum Vulgatis, « Dicetis: Sit fratribus meis, etc. » Hebræo tamen dissentiente, in quo est « Sic », sub alia interpunctione.

Justior tu es quam ego; tu enim tribulasti mihi bona; ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicasti hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, et non occideris me. Quis enim cum inveniit inimicum suum, dimittit eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me. Et nunc quia scio quod certissime regnaturus sis, et habiturus in manu tua regnum Israel, jura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei. Et juravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam, et David et viri ejus ascenderunt ad tuiora loca.

Cap. XXV.—Mortuus est autem Samuel, et congregatus est universus Israel, et planxerunt eum, et sepelierunt eum in domo sua in Rama [Vulg. Ramatha]. Consurgensque David descendit in desertum Pharan. T. LXX. Erat autem vir quispian in solitudine [h. in Maon habet, non in solitudine] Maon, et possessio ejus in Charmelo, et homo ille magnus nimis: erantque ei oves tria millia, et mille capræ, et accidit, ut tonderetur grex ejus in Charmelo. Nomen autem viri illius Nabal, et nomen uxoris ejus Abigail. Eratque mulier illa prudentissima et speciosa: porro vir ejus durus, et pessimus et malitiosus: erat autem de genere Chaleb. Cum ergo audisset David in deserto, quod tonderet Nabal gregem suum, misit decem juvenes [h. pueros], et dixit eis: Ascendite in Charmelum, et venietis ad Nabal, et salutabitis eum ex nomine meo pacifice. Et dicetis sic: Fratribus meis * [h. Et dicetis sic: Fratres mei], et tibi pax, et domui tuæ pax, et omnibus, quæcumque habes, sit pax. Audivi quod tonderet pastores tui [h. tonderes tui, nunc pastores qui fuerunt tibi], qui erant * nobiscum « in deserto » [h. non habet]: nunquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit illis quidquam de grege, omni tempore quo fuerunt nobiscum in Charmelo. Interroga pueros tuos, et indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri [Vulg. add. tui] gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus. Quodcumque invenerit manus tua, da servis tuis, et filio tuo David. T. LXXI. Cumque venissent pueri David, locuti sunt Nabal omnia verba hæc ex nomine David, et siluerunt. Respondens autem Nabal pueris David, ait: Quis est

* Quod placet scholiaste, « fuerunt », ms. quoque Veronensi præfert.

David? Et quis est filius Isai? Hodie increverunt servi, qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos, et aquas meas, et carnes pecorum quas occidi, tonsoribus meis, et dabo viris quos nescio unde sint? Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, et reversi venerunt, et nuntiaverunt ei omnia verba [h. verba hæc] quæ dixerat. Tunc David ait viris suis: Accingatur unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladio suo¹, accinctusque est et David ense suo; et secuti sunt David quasi [Vulg. tacet quasi] quadringenti viri: porro ducenti remanserunt ad sarcinas. Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris dicens: Ecce misit David nuntios de deserto, ut benedicerent domino nostro (ms. vestro); et aversatus est eos. Homines isti, boni satis fuerunt nobis, et non molesti: nec quidquam aliquando periit omni tempore, quo sumus conversati cum eis in deserto; pro muro erant nobis tam in nocte quam in die, omnibus diebus quibus pavimus apud eos greges. Quamobrem considera, et recogita * quid facias: quoniam completa est malitia adversus virum tuum, et adversus domum tuam [h. adversus dominum nostrum et adversus omnem domum suam], et ipse filius est Belial, ita ut nemo ei possit loqui. Festinavit igitur Abigail, et tulit ducentos panes, et duos utres vini, et quinque arietes coctos, et quinque sata polentæ, et centum ligaturas uvæ passas [h. et centum utras passas], et ducentas massas caricarum, et imposuit super asinos; dixitque pueris suis: Præcedite me; ecce ego post tergum sequar vos: viro autem suo Nabal non indicavit. Cum ergo ascen-

disset asinum, et descenderet [ms. descendisset] ad radices montis, David et viri ejus descendebant in occursum ejus; quibus et illa occurrit. Et ait David: Vere frustra servavi omnia, quæ hujus erant, in deserto, et non perit quidquam de cunctis quæ ad eum pertinebant, et reddidit mihi malum pro bono. Hæc faciat Deus inimicis David, et hæc addat, si reliquero de omnibus quæ ad eum pertinent usque mane², mingentem ad parietem. Cum autem vidisset Abigail David, festinavit, et descendit de asino, et prociidit coram David super faciem suam, et adoravit super terram et cecidit ad pedes ejus, et dixit: In me sit [h. est], domine mi, hæc iniquitas: loquatur, obsecro, ancilla tua in auribus tuis; et audi verba famule tuæ. Ne ponat, oro, dominus meus « rex » [h. non habet] cor suum super virum istum iniquissimum Nabal [h. super virum istum Belial Nabal]: quia secundum nomen suum stultus est, et est stultitia cum eo [h. quia secundum nomen suum ita est. Nabal nomen ejus est; et stultitia cum eo]: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos [h. non habet tuos], domine mi³, quos misisti. Nunc ergo, domine mi, vivit Dominus, et vivit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguine, et salvavit manum tuam tibi, et nunc fiant sicut Nabal inimici tui, et qui querunt domino meo malum. Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo; et da pueris qui sequuntur te dominum meum. Aufer [h. obliviscere] iniquitatem famule tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prælia Domini, domine mi, tu præ-

¹ Hæc perieope, « Et accincti sunt singuli gladio suo », quæ totidem est in Hebræo verbis, in Veronens. ms. desideratur; et quanquam putare malim, Latini antiquarii errore ob eandem vocem « gladio suo » repetitionem ex hoc ejus apographo decidisse; velim tamen animadvertas, eam neque in Vaticano exemplari Græco τῶν LXX haberi, neque in aliis optimæ notæ, ad quæ nuperæ editiones Lipsiensis anni 1647 et Francqueriana 1709 sunt expressæ.

² Ms. Veronens., « et vide », Hebræo וְיָדִי presius.

³ Pro « mane » legit Veronens. ms. « canem »: quæ lectio tametsi ab Hebræo בַּקָּר ceterisque libris omnibus dissentiat, non incongrua tamen est, aut glossatorem inductum sapit. Nempæ cum disputatum tantopere sit inter eruditos, num verbis « mingentem ad parietem » mares seu viri,

quibus illud pro more convenit, an canes significentur, quæ trita sermone proverbii est phrasid, cum quis ita se nemini porsurum minatur, ut ne canem quidem, qui mingere ad parietem insitum est a natura, vivum relinquat: noster antiquarius (neque enim a S. interprete contendere ausim ita scriptum) suum alteri sententiam calculum addit, in quam et me jam diu concessisse, ultro profiteor. Simile quid Vopiscus de Aureliano tradit, qui in urbis Thyane populum iratus, hoc se obstrinxit jurejurando, « Canem in hoc oppido non relinquam », quos omnes deleturum se plane homines sacramento indixit postea tantæ motus interacionis miseratione, ad verborum sonum emollivit, et omnes quotquot occurrerent in urbe, canes cædi jussit.

⁴ In Veronens. ms. et Vulgatis, « domine mi », Hebræo. וְיָדִי.

liaris: malitia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vite tuae. Si enim surrexit [ms. surrexit] aliquando homo persequens te, et querens animam tuam, erit anima domini mei custodita, « quasi » [h. non habet] in fasciculo viventium, apud Dominum Deum tuum: porro anima inimicorum tuorum rotabitur, quasi in impetu et circulo funda. Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia quae locutus est bona de te, constituerit te ducem super Israel, non erit tibi hoc in singultum, et in scrupulum cordis domini meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris; et cum benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillae tuae. Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit te hodie in occursum meum, et benedictum eloquium tuum, et benedicta tu, quae prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, et ulciscerer e manu mea. Alioquin vivit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me ne malum facerem tibi: nisi cito venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal usque ad locum matutinam, mingens ad parietem. Suscepit ergo David de manu ejus omnia [h. non habet, omnia] quae attulerat ei, dixitque ei: Vade pacifice¹ in domum tuam, ecce audivi vocem tuam, et honoravi [h. assumpsit] faciem tuam. Venit autem Abigail ad Nabal; et ecce erat ei convivium in domo ejus, quasi convivium regis, et cor Nabal jucundum: erat enim ebrius nimis; et non indicavit ei verbum pusillum aut grande usque in mane. Diluculo autem eum digessimus vinum Nabal, indicavit ei uxor sua verba haec, et mortuum est cor ejus intrinsecus, et factus est quasi lapis. T. LXXII. Cumque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, et mortuus est. Quod cum audisset David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui judicavit causam opprobrii mei de manu Nabal et servum suum custodivit a malo, et malitiam Nabal reddidit Dominus in caput ejus. T. LXXIII. Misit ergo David, et locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi in uxorem. Et venerunt pueri David ad Abigail in Charmelum, et locuti sunt ad eam, dicentes: David misit nos ad te, ut accipiat te sibi in uxorem. Quae consurgens adoravit prona in terram, et ait: Ecce servula tua sit in ancillam ut [ms. et] laevet pedes servorum domini mei. Et festinavit, et surrexit Abigail, et ascendit super asinum, et quin-

¹ In Veron. ms., « prohibuit me malum facere tibi » Hebr. uno verbo, כִּדְרַע « a malefaciendo ».

que puella ierunt cum ea, pedissequae ejus, et secuta est nuntius David; et facta est illi uxor. Sed et Ahinoem accepit David de Jezrael; et fuit utraque uxor ejus. T. LXXIV. Saul autem dedit Michol [h. Michal] filiam suam, uxorem David, Phalti filio Laïs, qui erat de Gallim.

Cap. XXVI. — Et venerunt Ziphæi ad Saul in [ms. de] Gabaa, dicentes: Ecce David [h. Num David] absconditus est in colle Achilae, quae est adverso solitudinis. Et surrexit Saul, et descendit in desertum Ziph, et cum eo tria millia virorum de electis Israel, ut quærerent David in deserto Ziph. Et castrametatus est Saul in Gabaa Achilae, quae erat ex adverso solitudinis in via: David autem habitabat in deserto. T. LXXV. Videns autem quod venisset Saul post se in desertum, misit exploratores, et didicit quod venisset [Vulg. add. illuc] certissime. Et surrexit David [Vulg. add. celam], et venit ad locum ubi erat Saul [h. ubi castrametatus erat Saul]: cum vidisset locum in quo dormiebat Saul, et Abner filius Ner, princeps militiae ejus, Saulem dormientem in tentorio, et reliquum vulgus per circuitum ejus, ait David ad Achimelech Geththæum [ms. Gethæum], et Abisai filium Sarviae, fratrem Jeob, dicens: Quis descendet tecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego descendam tecum. Venerunt ergo David et Abisai ad populum nocte et invenerunt Saul jacentem et dormientem in tentorio, et hastam fixam in terra ad caput ejus; Abner autem et populum dormientes in circuitu ejus [h. Et ecce Saul jacebat et dormiebat in tentorio, et hasta fixa in terra ad caput ejus, Abner autem et populus dormiebant in circuitu ejus]. Dixitque Abisai ad David: Conclusit Deus hodie inimicum tuum in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra semel, et secundo opus non erit. Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendit manum suam in christum Domini, et innocens erit [h. fuit]? Et dixit David: Vivit Dominus, quia nisi Dominus percussisset eum, aut dies ejus venerit ut moriatur, cesserit cum, aut dies ejus venerit ut moriatur, cesserit cum, aut dies ejus venerit ut moriatur, cesserit cum, aut dies ejus venerit ut moriatur, cesserit cum. Nunc igitur tolle hastam quae est ad caput ejus, et scyphum aquae, et abeamus. Tulit ergo David hastam, et scyphum aquae, qui [ms. quae] erat ad caput Saul, et abierunt; et non erat quisquam

² Idem ms., « in pace »: cum Hebr. לָשָׁלוֹם.

qui videret et intelligeret, et evigilaret, sed omnes dormiebant, quia esopor Domini irruerat super eos. Cumque transisset David ex adverso, et sletisset in vertice montis de longe, et esset grande intervallum [h. grandis locus] inter eos: clamavit David ad populum, et ab Abner filium Ner, dicens: Nonne respondebis, Abner? Et respondens Abner, ait: Quis es tu, qui clamas [h. qui clamas ad regem], et inquietas regem? Et ait David ad Abner: Nunquid non vir tu es? Et quis alius similis tui in Israel? Quare ergo non custodisti dominum tuum regem? Ingressus est enim unus de turba, ut interficeret regem dominum tuum. Non est bonum hoc, quod fecisti; vivit Dominus, quoniam filii mortis estis vos, qui non custoditis dominum vestrum, christum Domini. Nunc ergo vide ubi sit hasta regis, et ubi scyphus aquae qui erat ad caput ejus. T. LXXVI. Cognovit autem Saul vocem David, et dixit: Num vox tua est haec, fili mi David? Et dixit David: Vox mea, domine mi rex. Et ait: Quam ob causam dominus meus persequitur servum suum? Quid feci? Aut quod est in manu mea malum? Nunc ergo audi, oro, domine mi rex, verba servi tui: Si Dominus incitat te adversum me, odoraret sacrificium; si autem filii hominum, maledicti sunt in conspectu Domini; quia ceciderunt me hodie, ut non habitem in hereditate Domini, dicentes: Vade, servi diis alienis. Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino; quia egressus est rex Israel, ut [ms. et] quæret pulicem unum, sicut persequitur perdix in montibus. Et ait Saul: Peccavi, revertere, fili mi David; nequaquam enim ultra male tibi faciam eo quod pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie [ms. tacet hodie]; apparet quod stulte egerim, et ignoraverim multa nimis. Et respondens

¹ Verbum « dixit » his ms. Veron. praetermittit, contrario mox addit « rex » verbis « Dominus meus »; Hebraeo tamen non assentiente.

² Secunda manu scriptum est in canones, « In una urbium circa agros ». Caeteri omnes ms. codices legunt juxta quod editum est; idque praetaxat male emendatae lectioni in textu canonis MARCI.

³ Codex vastissimus Corbeinsis n. 43, addit verbum « quasi », id est, « quasi quatuor menses ». In Hebraeo scriptum legitur וְדַשִּׁיב וְדַשִּׁיב וְדַשִּׁיב « iamque vearhaa hodosaschim », quod interpretatur « dies et quatuor menses ». Porro Syrus et Arabs per « dies » annum intelligunt, hinc apud eos reperire est: « Fuitque numerus dierum quibus commemoratus est David in

David, ait: Ecce hasta regis; transevit unus de pueris [Vulg. add. regis], et tollat eam. Dominus autem retribuere unicuique secundum justitiam suam et fidem; tradidit enim te Dominus hodie in manu mea, et nolui levare manum meam in christum Domini. Et sicut [h. Et ecce sicut] magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, et liberet me de omni angustia. Ait ergo Saul ad David: Benedictus tu, filii David: equidem faciens facies, et potens poteris. Abiit autem David in viam suam, et Saul reversus est in locum suum.

Cap. XXVII. — Et ait David in corde suo: Aliquando incidam uno die in manus Saul: nonne melius est ut fugiam, et salver in terra Philistinorum, et desperet Saul, cesselque me quærrere in cunicis finibus Israel? Fugiam ergo manus ejus. Et surrexit David, et abiit ipse, et sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maach regem Geth. Et habitavit David cum Achis in Geth: ipse et viri ejus, vir et domus ejus, et David, et duae uxores ejus, Ahinoem Jezrahelitis, et Abigail uxor Nabal Charmeli [h. Charmelitis]. Et nuntiatum est Sauli quod fugisset David in Geth et non addidit ultra ut quæreret eum. Dixit autem David ad Achis: Si inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in una urbium² regionis hujus, ut habitem ibi: cur enim manet servus tuus in civitate regis [h. regni] tecum? Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg; propter quam causam facta est Siceleg regum Juda, usque in diem hanc. Fuit autem numerus dierum, quibus habitavit David in regione Philistinorum, quatuor mensium³ [h. quatuor, menses et dies]. Et ascendit David, et viri ejus, et agebant praedas de Gesuri, et de Gezri⁴, et de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, eun-

terra Philistheorum, anni et quatuor mensium », sive ut apud Chaldeum, « dies tempus in tempore et quatuor menses ». Contra nuperi critici docent hoc loco « dies » non posse accipi pro « anno » vel « annis »; quia David non nisi post mortem Samuelis descendit in regionem Philistinorum. Mors autem Samuelis praecessit mortem Saulis septem duntaxat mensibus. Itaque juxta illos scriptores, aliquot dies cum quatuor mensibus David commemoratus est in illa regione Philistinorum. MARCI.

⁴ Ita canon emendatus, et codex Corb. n. 43 prima manu. Alii corrupte legunt « Gedri » aut « Gethri ». Quin et hodiernus Hebraeus praeposito litterarum ordine scriptum הַבְּרִי הַגְּזֵרִי, « Gethri ».

tibus Sur usque ad terram Ægypti. Et percontabat David omnem [h. non habet omnem] terram, nec relinquebat viventem virum et mulierem: tollensque oves, et boves, et asinos, et camelos, et vestes, revertabatur, et veniebat ad Achis. Dicebat autem et Achis: In quem irruisti? [h. irruistis] hodie? Respondebatque David: Contra meridiem Judæ, et contra meridiem Jerameel, et contra meridiem Ceni. Virum et mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens: Ne forte loquantur adversum nos: Hæc fecit David: et hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitavit in regione Philistinorum. Creditit ergo Achis David, dicens: Nulla mala operatus est [h. fostere fecit] contra populum suum Israel: erit igitur mihi servus semperanus.

Cap. XXVIII. — Factum est autem in diebus illis, congregaverunt Philistim agmina sua, ut præparentur ad bellum contra Israel: dixitque Achis ad David: Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu et viri tui. Dixitque David ad Achis: Nunc scies qua facturus est servus tuus. T. LXXVII. Et ait Achis ad David: Ergo custodem capitis mei ponam te cunctis diebus. Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israel, et sepelierunt eum in Rama [Vulg. Ramatha] urbe sua. Et Saul abstulit magos et hariolos de terra. Congregati sunt Philistim, et venerunt, et castrametati sunt in Sunam: congregavit autem et Saul universum Israel, et venit in Gelboe [ms. Gelbue]. Et vidit Saul castra Philistinim, et timuit, et expavit cor ejus nimis. Consuluitque Dominum, et non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes [h. per doctrinam], neque per prophetas. T. LXXVIII. Dixitque Saul servis suis: Querite mihi mulierem habentem pythonem, et vadam ad eam, et sciscitabor per illam. Et dixerunt servi ejus ad eum: Est mulier habens pythonem in En-Dor. Mutavit ergo habitum suum, vestitusque est allis vestimentis, et abiit ipse, et duo viri cum eo, vene-

« Girzi », vel « Gerzi » pro גרזי « Gezi ». Monet tamen « Ceri » Massoretharum legendum, et nos edidimus ad fidem ms. Latinorum. MART. — Veronens. quoque ms. cum plerisque aliis penes Martianensem, « Gedri »; minus bene.

¹ Cum Hebræo scholiaste, ipsoque textu, habet et Veronens. ms. plurium numero, « irruistis ». ² Canonem Hebræice veritatis, et aliud optimum Bibliorum exemplar ms. Corbeiensis. I scuti sumus: idipsum quoque legitur in Hebræis voluminibus. Cæteri omnes mss. codices perturbatam exhibent lectionem, et confusum omnino sensum: sic enim habent: « Ingressa est itaque mulier ad Saul, et ait: Conturbatus enim erat valde: dixitque ad eum, etc. » MART.

— Veronens. ms., « tota nocte illa »: Hebræus utrumque habet, et « tota die illa, et tota nocte ». Mox quoque idem ms. verbis, « et vidit quia », prætermisiss, continuo legit cum Vulgatis, « conturbatus enim erat. »

ream in manu mea; et audivi sermones tuos, quos locutus es ad me. Nunc igitur audi et tu vocem ancille tuæ, et ponam coram te buccellam panis, ut [ms. et] comedens convalescas, et possis iter facere. Qui renuit, et ait: Non comedam. Coegerunt autem eum servi sui et mulier, et tandem audita voce eorum, surrexit de terra, et sedit super lectum. Mulier autem illa habebat vitulum pascale in domo, et festinavit, et occidit eum: tollensque farinam, miscuit eam, et coxit azyma, et posuit ante Saul et ante servos ejus. Qui cum comedisent, surrexerunt, et ambulaverunt per totam noctem illam [h. in illa nocte].

Cap. XXIX. — Congregata sunt ergo Philistim universa agmina in Aphec: sed et Israel castrametatus est super fontem qui erat in Jezrael. Et estrape quidem Philistim incedebant in castris et millibus: David autem et viri ejus erant in novissimo agmine cum Achis. Dixerantque principes Philistinim [Vulg. add. ad Achis]: Quid sibi volunt Hebræi isti [h. Quid Hebræi isti]? Et ait Achis ad principes Philistinim: Num ignoratis David, qui fuit servus Saul regis Israel, et est apud me multis diebus, vel annis [h. Annon iste David servus Saul regis Israel, qui est apud me diebus vel annis], et non inveni in eo quidquam, ex die qua transfugit ad me, usque ad diem hanc? T. LXXIX. Irati sunt autem adversus eum principes Philistinim, et dixerunt ei: Revertatur vir, et sedeat in loco suo, in quo constituit eum, et non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis adversarius, cum præliari cœperimus: quomodo enim aliter placere poterit dominum suum, nisi in capitibus nostris? Nonne isto est David, cui cantabant per choros¹, dicentes: Percussit Saul in millibus suis, et David in decem millibus suis? Vocavit ergo Achis David, et ait ei: Vivit Dominus, quia rectus es tu, et bonus in conspectu meo; et exitus tuus, et introitus tuus mecum est in castris [h. vivit Dominus, quia rectus es tu, et bonus in conspectu meo, exitus tuus et introitus tuus mecum est in castris], et non inveni in te quidquam mali, ex die qua venisti ad me, usque in diem hanc: sed satrapis non places. Revertere ergo, et vade in pace, et non [ms. offendas] offendas oculos satraparum Philistinim. Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, et quid invenisti in me servo tuo [h. in servo tuo], a die qua fui in conspectu tuo usque ad diem hanc, ut non² veniam, et pugnem contra inimicos domini mei regis? Respondens autem Achis, locutus est ad David: Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut angelus Dei. sed principes Philistinim dixerunt: Non ascendet nobiscum in prælium. Igitur consurge mane tu, et servi domini tui, qui venerunt tecum: et cum de nocte surrexeritis et cœperit dilucescere, pergit. T. LXXX. Surrexit itaque « de nocte » [h. non habet] David ipse et viri ejus, et proficiscerentur mane, et revertentur ad terram Philistinim: Philistinim autem ascenderunt in Jezrael.

Cap. XXX. — Cumque venissent David et viri ejus in Siceleg die tertia, Amalecitis impetum fecerunt³ ex parte australi in Siceleg [h. in partem australem, et in Siceleg], et percusserant Siceleg, et succederat eam igni. Et captivos duxerunt mulieres ex ea, a minimo usque ad maximum: et non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, et pergebant itinere suo. Cum ergo venisset David et viri ejus ad civitatem, et invenissent eam succensam igni, et uxores suas, et filios suos, et filias ductas esse captivas, levaverunt David et populus qui erat cum eo, voces suas, et planxerunt, donec defluerent in eis lacrymæ. Siquidem et duæ uxores David captivæ ductæ fuerant, Ahinoem Jezraelites, et Abigail uxor Nabal Charnel. Et contristatus est David valde: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima uniuscujusque viri super filiis suis et filiabus: confortatus est autem David in Domino Deo suo. Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Ahimelech: Applica ad me ephod. Et applicavit [ms. applicuit] Abiathar ephod ad David, et consulit David Dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, et comprehendam eos, annon? [h. non habet, annon]? Dixitque ei Dominus⁴: Persequere: absque dubio enim comprehendes eos, et excuties prædam. T. LXXXI. Abiit ergo David ipse, et sexcenti viri qui erant cum eo, et venerunt neque ad torrentem Besor [ms. Bosor]: et lassæ quidam substituerunt [h. reliqui vero... substituerunt]. Persecutus est autem David ipse, et quadringenti viri: substititerunt enim ducenti,

rum Philistinim. Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, et quid invenisti in me servo tuo [h. in servo tuo], a die qua fui in conspectu tuo usque ad diem hanc, ut non² veniam, et pugnem contra inimicos domini mei regis? Respondens autem Achis, locutus est ad David: Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut angelus Dei. sed principes Philistinim dixerunt: Non ascendet nobiscum in prælium. Igitur consurge mane tu, et servi domini tui, qui venerunt tecum: et cum de nocte surrexeritis et cœperit dilucescere, pergit. T. LXXX. Surrexit itaque « de nocte » [h. non habet] David ipse et viri ejus, et proficiscerentur mane, et revertentur ad terram Philistinim: Philistinim autem ascenderunt in Jezrael.

Cap. XXX. — Cumque venissent David et viri ejus in Siceleg die tertia, Amalecitis impetum fecerunt³ ex parte australi in Siceleg [h. in partem australem, et in Siceleg], et percusserant Siceleg, et succederat eam igni. Et captivos duxerunt mulieres ex ea, a minimo usque ad maximum: et non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, et pergebant itinere suo. Cum ergo venisset David et viri ejus ad civitatem, et invenissent eam succensam igni, et uxores suas, et filios suos, et filias ductas esse captivas, levaverunt David et populus qui erat cum eo, voces suas, et planxerunt, donec defluerent in eis lacrymæ. Siquidem et duæ uxores David captivæ ductæ fuerant, Ahinoem Jezraelites, et Abigail uxor Nabal Charnel. Et contristatus est David valde: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima uniuscujusque viri super filiis suis et filiabus: confortatus est autem David in Domino Deo suo. Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Ahimelech: Applica ad me ephod. Et applicavit [ms. applicuit] Abiathar ephod ad David, et consulit David Dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, et comprehendam eos, annon? [h. non habet, annon]? Dixitque ei Dominus⁴: Persequere: absque dubio enim comprehendes eos, et excuties prædam. T. LXXXI. Abiit ergo David ipse, et sexcenti viri qui erant cum eo, et venerunt neque ad torrentem Besor [ms. Bosor]: et lassæ quidam substituerunt [h. reliqui vero... substituerunt]. Persecutus est autem David ipse, et quadringenti viri: substititerunt enim ducenti,

¹ Omittit hic quoque Veronens. ms. verba « per choros », quæ in Hebræo tamen sunt.

² Excidit negandi particula a Veronens. ms., quæ tamen in Hebræo est.

³ Ms. Veronens. « fecerunt », et consequenter « percusserunt, succederunt, duxerunt ».

⁴ Nomen « Dominus », neque ms. Veronens. neque ipse Hebr. textus hic habet.

qui lassus transire non poterat torrentem Besor [h. qui jussi fuerant ne transirent torrentem Besor]. Et invenerunt virum Ægyptium in agro, et adduxerunt eum ad David; dederuntque ei panem ut comederet, et biberet aquam, sed et fragmen massæ caricarum, et duas ligaturas [h. duas passas] unæ passæ. Quæ cum comedisset, reversus est spiritus ejus, et refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus et tribus noctibus. Dixit itaque ei David: Cujus es tu? Vel unde? Quo pergis? [h. non habet, quo pergis]? Qui ait: Puer Ægyptius ego sum, servus viri Amaleciti: dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudistertius. Siquidem nos erupimus ad australem partem [Vulg. plagam] Cherethi, et contra Judam, et ad meridiem Chalob, et Siceleg succendimus igni. Dixitque ei David: Potes me ducere ad istum cuneum? Qui ait: Jura mihi per Deum, quod non occidas me, et non tradas me in manum domini mei, et ducam te ad cuneum istum¹. Qui cum dixisset eum, ecce illi discumbant super faciem universæ terræ, comedentes et bibentes, et quasi festum celebrantes diem [h. non habet diem], pro cuncta præda, et spoliis quæ ceperant de terra Philisthim, et de terra Juda. Et percussit eos David a vespere usque ad vesperam alterius diei, et non exiit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adulescentes, qui ascenderant camelos, et fugerant. Eruit ergo David omnia quæ tulerant Amaleciti, et duas uxores suas eruit. Nec defuit quidquam [ms. quis-

¹ Addunt Vulgati, « Et juravit ei David ».

² Auctor questionum seu traditionum Hebraicarum in libros Regum non probat Latinam versionem hujus loci, quam negat esse convenientem cum Hebr. veritate, dicens: « Cum in Latinis codicibus legatur, lassos quosdam substituisse ad sarcinas, et in Hebr. habeatur, jussos fuisse ut residerent ad sarcinas, locus hic monstrat, Hebraicam veritatem in hoc sequi debere, quæ non lassos, sed justos remansisse ad sarcinas, dicti fuisse. Ait enim ita: « Equa pars erit descendenti ad prælium, et remanenti ad sarcinas ». Non ait: « Qui lassus remanserunt ad sarcinas »: quia si lassus remansissent, nulla eis deberetur de prædis portio ». At pace non inducti hujus scriptoris dicere fas sit, optime legi in Latinis codicibus juxta Hebraicam veritatem, « Qui lassus substituerant, etc. » Verbum enim פִּגְגֵר « piggeru », Latine redditur, « lassus fuerunt », vel « debiles facti sunt », sive etiam « pigriores fuerunt », præ ficta scilicet lassitudine, quam

quam a parvo usque ad magnum, tam de filiis quam de filiabus, et de spoliis; et quæcumque rapuerant, omnia reduxit David. Et tulit universos greges et armenta, et minavit ante faciem suam, dixeruntque: Hæc est præda David. Venit autem David ad ducentos viros qui lassus substituerant³, nec sequi poterant David, et residere eos jusserat [h. qui jussi fuerant ne pergerent cum David: et residere eos jusserant] in torrente Besor: qui egressi sunt obviam David et populo, qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit eos pacifice. Respondensque omnis vir pessimus et iniquus, de viris qui ierant cum David, dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quicquam de præda quam erimus: sed sufficiat unicuique uxor sua et filii: quos cum acceperint, recedant. Dixit autem David: Non sic facietis, fratres mei, de his quæ tradidit Dominus nobis, et custodivit nos, et dedit laurunculos qui eruperant adversum nos in manus nostras: nec audiet vos quisquam super sermone hoc. Equa enim pars erit descendenti ad prælium, et remanenti ad sarcinas, et similiter dividit [h. simul dividit]. Et factum est hoc ex die illa, et deinceps constitutum et præfinitum, et quasi lex in Israel usque in diem hanc. Venit ergo David in Siceleg, et misit dona [h. non habet dona] de præda senioribus Juda proximis suis dicens: Accipite benedictionem [h. Ecce vobis benedictio] de præda hostium Domini: his qui erant in Beth-El, et qui in Ramoth [ms. Ramath] ad meridiem, et qui in Jether, et

stimulabant, ne pergerent cum David. Præterea cum David jussisset eos residere ad impedimenta, id est, ad sarcinas, jure bellantium portio præda eis debebatur, quamvis obtentu lassitudine vera aut ficta remansissent in torrente Besor. Ceterum peculiare est scriptori jam laudato, atque scholiasti canonis Hebraice veritatis, ut verbum פִּגְגֵר « piggeru », interpretentur « jussi fuerunt ». Nemo enim est, quod soliamus Hebræorum aut Hebraizantium recentiorum, qui hujusmodi significantiam expresserit ex radice פִּגְגֵר « pigger », sive « phagar »: sed omnes consentiunt in Latina interpretatione Hieronymi. Igitur non improbabili existit conjectura, unum eundemque auctorem habuisse questiones jam dictas in libros Regum, et scholia canonis Hebr. veritatis; maxime quod totum opus questionum seu traditionum Hebraicarum contextu invenitur et scholiis marginalibus ejusdem canonis Hebr. veritatis. Recolat ea lector quæ supra scripsimus in nostris prolegomenis. MARC.

qui in Aroer, et qui in Sephamoth, et qui in Esthania, et qui in Rachel, et qui in urbibus Jerameli, et qui in urbibus Coni, et qui in Arama [ms. Rama], et qui in laen Asan, et qui in Athach, et qui in Hebron, et reliquis qui erant in his locis, quibus commemoratus fuerat David ipse, et viri ejus.

Cap. XXXI. — Philistim autem repugnabant adversum Israel: et fugerunt viri Israel ante faciem Philisthim, et ceciderunt interfecti [h. vulnerati] in monte Gelboe. Irrueruntque Philisthim in Saul, et in filiis ejus, et percusserunt Jonathan, et Abinadab, et Melchisue, filios Saul. T. LXXXII. Totumque pondus prælii versum est in Saul [h. aggravatum est etiam prælium in Saul]: et consecuti sunt eum viri sagittari, et vulneratus est vehementer a sagittariis. Dixitque Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, et percute me: ne forte veniant incircumcisi isti et interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus, fuerat enim nimio timore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium, et irruit super eum. Quod eum vidisset armiger ejus, videlicet quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, et mortuus est cum

¹ Tacet Veronens. ms. « storum, » quod tamen addit Hebræus textus.

LIBER II SAMUELS¹.

Cap. I. — Factum est autem, postquam mortuus est Saul, ut David reverteretur a cæde Amalec, et maneret in Siceleg dies duos. In die autem tertio, apparuit homo veniens de castris Saul, veste concissa, et pulvere aspersus caput, et ut venit ad David, cecidit super faciem suam, et adoravit.

¹ Monet hic scholiastes noster, quantum conjicere nobis licet ex his litterarum vestigiis, apud Hebr. primum Samuelis librum indivisum esse a secundo. Id antea docuit S. Hieronymus in præfatione ad libros Samuel et Malachim, id est, ad Regum libros quatuor: quanquam, ut ipse ibidem observat, a plerisque libri illi duplices haberentur. Canon Hebraice veritatis pro uno habet duos libros Samuelis, ut probant capitulum sive titulum numeri una ac continua serie annotati. MARC.

— Nulla inscriptio, nec alia distinctionis a superioribus libri nota in Veronensi est ms., quam quod prioris hujus verba minio infecti antiqua-

eo. Mortuus est ergo Saul, et tres filii ejus, et armiger illius, et universi viri ejus in die illa pariter. Videntes autem viri Israel, qui erant trans vallem et trans Jordanem, quod fugissent viri Israelita, et quod mortuus esset Saul et filii ejus reliquerunt civitates suas et fugerunt: veneruntque Philisthim, et habitaverunt ibi. Facta autem die altera, venerant Philisthim, ut exspoliarent interfectos, et invenerunt Saul et tres filios ejus jacentes in monte Gelboe. Et præciderunt caput Saul, et exspoliaverunt eum armis: et miserunt in terram Philistinorum ea circum, ut annuntiaretur in templo idolorum suorum¹, et in populis. Et posuerunt arma ejus in templo Astaroth, corpus vero suspendunt in muro et Beth-San. Quod cum audissent habitatores Jabes Gallaad, quæcumque [h. non habet cunque] fecerant Philisthim Saul, surrexerunt omnes viri fortissimi, et ambulaverunt tota nocte, et tulerunt cadaver Saul, et cadavera filiorum ejus, de muro Beth-San: veneruntque Jabes [Vulg. add. Gallaad], et combusserunt ea ibi: et tulerunt ossa eorum, et sepelierunt in nemore Jabes, et jejunaverunt septem diebus.

Dixitque ad eum David: Unde venis? Qui ait ad eum: De castris Israel fugi. Et dixit ad eum David: Quod est verbum quod factum est? Indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex prælio, et multi corruentes e populo mortui sunt, sed et Saul et Jonathan filius ejus interiorunt. Dixitque David

rius, qui et adnotavit in libri albo: « In antiquis exemplaribus hic incipit liber secundus. » Nempe versionum ex Græco τὸν LXX, quæ ante Hieronymianam obtinebant, antiqua exemplaria vocat: monetque iisdem verbis, in nova versione, quam ex Hebræo Hieronymus codit, nosterque hic exhibet ms., unum esse ad archetypi normam Samuelis librum. Idipsum monuisse scholiastes voluit, quod et Martianeus adnotationis vestigiis conjecit. Sed et S. ipse Pater ibidem in prologo docuit, nihilque fere est dubium, rejecta veteri distinctione, sui illum exemplaris seriem continuasse. Nec eam tamen revocare nunc demum est animus, sed lectorem hac de re monuisse sit satis.